

Tots els assajos de temàtica valencianista en els anys de la Transició i posteriorment van tindre com a punt de partida el «Nosaltres, els valencians», de Fuster. /EL PUNT

E. ORTS

● Quan el 1987 Rafael Company, un dels autors del llibre coral *Document 88*, va plantejar la necessitat de crear una «acadèmia valenciana» respectuosa amb la unitat de la llengua no podia imaginar que una dècada més tard, Eduardo Zaplana li furtaria la idea o, si es prefereix, li prendria la paraula. Tampoc Joan Francesc Mira va suposar en 1984 que les seues obres *Crítica de la nació pura* i, especialment, *Sobre la nació dels valencians* determinarien una reflexió i una evolució ideològica al si del valencianisme polític, que provocaria, a la llarga, la moderació del missatge catalanista de la UPV i la posterior constitució del Bloc.

La producció assagística sobre la qüestió nacional va viure una *edat d'aurada* en els anys 70 i els 80, que es va prolongar fins i tot als 90. Una època intensa de debats, anàlisis i propostes que evolucionaren a mesura que la realitat política es revelava hostil —amb cruïssa— a les aspiracions del nacionalisme d'arrel fusteriana.

Totes les aportacions en major o menor manera van arrancar precisament

Pensar el País

9 D'OCTUBRE. La Diada es presenta com una oportunitat per a reflexionar sobre el pensament valencianista

d'una interpretació dels arguments de l'escriptor de Sueca i del seu llibre *Nosaltres, els valencians*. El recurs a Fuster fou constant en tota aquesta *literatura* —i fins i tot en la més actual—, bé fóra per revisar-lo, reivindicar-lo o, senzillament, per censurar-lo.

Frenesí editorial

Però aquell frenesí editorial —amb 3i4 com a plataforma bàsica— sembla que ha quedat reduït hui a un ressò. Les noves aportacions ideològiques són escasses i han perdut la intensitat —si més no emotiva— que tingueren en altre temps. Pensar el país s'ha convertit en un exercici restringit a l'àmbit acadèmic i científic, amb escassa projecció exterior, si exceptuem alguns exemples d'indubtable repercussió, com ara els de Josep V. Boira (*EURAM 2010: la via europea*) o els títols de L'Esfera dels llibres *Nosaltres, exvalencians* (Mollà, Dolç, Piera, Bayarri, Arnal i Jardí) i *No mos fareu catalans* (Francesc Viadel).

¿S'han exhaurit totes les possibilitats que oferia el tema o estem simplement davant d'un fenomen que ja no interessa (tant)? Per a Toni Mollà, autor

Manifestació per commemorar el 25 d'abril. / JOSÉ CUÉLLAR

de *La utopia necessària* (1994), s'ha produït un esgotament de l'assaig de formulació política. «La realitat política ha desmentit la possibilitat de portar a cap determinades propostes, invalidades per la història», apunta el sociolingüista.

A parer de Mollà, la reflexió sobre el país després de Joan Fuster ha seguit dues línies. Una «d'orientació molt essencialista»

i una altra que enllaçaria amb el pensament sociològic, iniciada aquesta última per Rafael L. Ninyoles. «La primera ha continuat intentant respondre la pregunta de què són els valencians. Eixe qüestionament no porta enlloc, com fa més de dos mil anys va demostrar la filosofia grega», assegura l'autor.

Per a Adolf Beltran, que en 1994 va escriure *Un país possi-*

ble, el vessant «filosòfico-identitària» d'aquest pensament va quedar «exhaurida». «Tocava passar a analitzar les coses amb dades. Deixar-se d'especular sobre fórmules miraculoses, centrar-se en el que hi ha i traure el màxim profit del país tal com és», diu el periodista, que coincideix amb Mollà a destacar les aportacions de Ninyoles.

«Mirem les dades, estudiem

el que hi ha i entendrem millor què passa. Deixem de buscar una tercera o quarta via i fem front a la situació del país. En els 90 es va trencar una espècie de cercle viciós, *autolamentatori* i de queixa permanent. S'han de positivar totes les actituds i habilitats civils», exposa Beltran.

L'assagista no creu que hi haja hagut una aturada en la producció intel·lectual i destaca els últims treballs de Boira, inclòs el recent *València-Barcelona. Retorn al futur*. «Hi ha una sèrie de gent molt preparada, amb capacitat d'anàlisi, que ens està oferint la seua visió. D'altra banda, en la política, s'ha produït una baixada al terreny del pragmatisme. S'ha deixat d'especular amb utopies i es treballa dia a dia», destaca el periodista.

Per a Mollà, «l'assagisme no deixa de ser una opinió subjectiva», afig. «Un llibre sociològic pretén una explicació *científica*. És normal que hi haja assajos i estudis més pragmàtics», diu.

Tercera via

Un altre dels protagonistes del «Big bang assagístic» —en paraules de Beltran— va ser Agustí Colomer, coautor de *Document 88*, un dels dos llibres, al costat de *De impura natione*, on es va formular l'anomenada tercera via. Per a Colomer, s'ha produït una reducció de la *literatura* al voltant de la qüestió nacional en els últims anys però, en canvi, han augmentat els estudis historicistes sobre el valencianisme.

«La tasca que en un determinat moment va fer Saó, editant les biografies de Martí Domínguez o mossén Sorribes, o recuperant la memòria del valencianisme cristià, ha sigut ben notable. També

PUBLICITAT

XVIè Premi Carmesina
A partir de 10 anys

Matinada de llops

25è Premi Enric Valor
A partir de 12 anys

Per a entendre la diversitat sexual a través d'un text senzill adreçat a joves

Moros i Cristians

7è Premi Bernat Capó
Tot sobre la festa de Moros i Cristians arreu del món

EDICIONS DEL BULLENT
www.bulgent.net · info@bulgent.net
telf. 961 590 883 fax 961 590 845

hi ha hagut altres aportacions interessants d'investigadors com ara Santi Cortés, Josep Daniel Climent o Antoni López. Crec que és necessari conèixer i difondre més la història del valencianisme. Aquest coneixement ens ajudarà, sens dubte, en el camp de la reflexió identitària», assenyala Colomer.

Mirant arrere, l'autor no vol oblidar-se de les contribucions d'Abelard Saragossà en *El valencianisme que ve* (1996) o en el més recent *El valencià del futur: una contribució ideològica* (2000); ni tampoc del balanç fet per Josep Solves a *El pensament nacionalista valencià* (2003).

Colomer reivindica l'aportació dels tercerviïstes i de Joan Francesc Mira al debat assagístic dels anys 80. «La influència de la tercera via en l'àmbit civil ha sigut notable. Realitats, com ara, l'AVL han sigut possibles, en part, gràcies al clima de concòrdia i de pacte fomentat per aquest corrent de pensament. Tanmateix, en l'àmbit polític, només va calar en un determinat moment en el Bloc, precisament quan millors resultats va obtenir, i en determinades minories del valencianisme *tricolor*, com Opció Nacionalista Valenciana», apunta l'autor.

Mollà, per la seua banda, considera les obres de la tercera via i *Sobre la nació dels valencians* de Mira, exemples de la «concepció essencialista de la història i de la visió del país». Amb tot, el sociolingüista opina que el treball de Mira presenta una notable diferència pel que fa al contingut i forma, respecte als tercerviïstes, als quals retrace la «formulació intel·lectual fluixa» de la seua exposició i «l'error estratègic» que va significar la proposta.

A parer de Beltran, i per damunt de les seues discrepàncies, totes les aportacions «van tindre alguna cosa positiva», fins i tot les de la tercera via, que en el seu llibre *Els temps moderns* (2002) es presenten com a irrealitzables. «Les energies que van confluïr en la Transició xocaven amb la realitat. Això va provocar una sensació d'impotència a què s'havia de trobar eixides. Mira, per exemple, va catalitzar en la seua exposició una cosa que era òbvia: que calia replantejar-se algunes consideracions i enfocar la política d'una altra manera», apunta.

Una bibliografia imprescindible

«PAÍS PERPLEX»

Autor: JOSEP VICENT MARQUÉS
Primera edició: 1974
Editorial: 3i4
Pàgines: 292

Des d'una perspectiva marxista, distingeix les formes més comunes d'expressió de valencianisme i de «valenciania», des del «regionalisme asèptic» a les «formes de la mala consciència valenciana». L'autor conclou que les afirmacions valencianistes coherents «són quasi inexistentes, encara que hi ha una realitat diferencial suficientment forta perquè s'impose aquest últim plantejament. Marqués aborda igualment la qüestió del paper de la burgesia.

«LA VIA VALENCIANA»

Autor: ERNEST LLUCH
Primera edició: 1976
Editorial: 3i4 (editat posteriorment per Afers)
Pàgines: 395

L'exministre socialista, assassinat per ETA, va deixar una gran empremta a València, especialment a través d'aquest llibre. Lluch revisa els plantejaments econòmics de Fuster. No és estrictament una obra ideològica, però les referències a l'assagista de Sueca la converteix en una obra a considerar en aquest camp. L'autor català qüestiona de manera constructiva l'afirmació que al País Valencià no s'havia produït una vertadera industrialització i que mancava de burgesia.

«CRÍTICA DE LA NACIÓ PURA»

Autor: JOAN FRANCESC MIRA
Primera edició: 1984
Editorial: 3i4
Pàgines: 189

Premi d'assaig Joan Fuster el 1984 (Premis Octubre). Mira va intentar acostar la bibliografia sobre la qüestió de la nació del moment (1984). Però l'autor no es va distanciar de la seua condició de valencià i escampa per tot el llibre referències a la nostra realitat nacional. Mira, que distingeix entre nació cultural i nació política, publica el llibre després de la fi d'una Transició marcada pel desengany pel resultat del procés autonòmic i la frustració del valencianisme polític.

«ÉS MOLT SENZILL: DIGUEU-LI...»

Autor: JOSEP GUIA
Primera edició: 1985
Editorial: EL LLAMP
Pàgines: 114

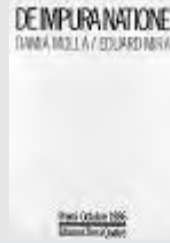
L'autor proposa una nova terminologia per a la nació: Catalunya, més útil, al seu parer, que Països Catalans. Guia considera que la reconstrucció no es pot iniciar únicament sobre la història, la llengua ni l'economia, sinó sobre «aquells que tenen consciència i voluntat de ser catalans, no pas espanyols o francesos». L'assagista critica el regionalisme «no intervencionista», hegemònic al catalanisme.

«DE IMPURA NATIONE»

Autor: DAMIÀ MOLLÀ I EDUARD MIRA
Primera edició: 1986
Editorial: 3i4
Pàgines: 237

Un altre Premi Octubre (1986). Inaugura la proposta ideològica coneguda com a Tercera Via, que va tindre grans detractors. Planteja la formulació de la societat valenciana com a nació pròpia i proposa un pacte, «un armistici sense humiliacions i una reconciliació nacional», una volta vist el resultat de la Transició. Critica Fuster i el fusterianisme i analitza les causes de l'èxit de l'anticatalanisme.

«DOCUMENT 88»

Autor: A. COLOMER, R. COMPANY, V. FRANCH I M. NADAL
Primera edició: 1988
Editorial: 3i4
Pàgines: 374

«Destinat (sobretot) a nacionalistes», s'afegí en el subtítol del llibre, a pesar que els autors pretenien traslladar el debat sobre la qüestió nacional a uns altres cercles. Continuant la línia iniciada per «De impura natione», els assagistes dediquen el llibre a Joan Fuster, «des de la discrepància» i constaten el fracàs de les opcions nacionalistes hereves del pensament de Fuster. Ja el 1988 va proposar la creació d'una acadèmia valenciana.

«PAÍS I ESTAT: LA QÜESTIÓ VALENCIANA»

Autor: ALFONS CUCÓ
Primera edició: 1989
Editorial: 3i4
Pàgines: 332

Es tracta d'una invitació a la reflexió sobre la identitat col·lectiva, on l'autor aporta una visió historicista del valencianisme i les dificultats per al seu enlairament. Cucó analitza la gènesi del centralisme espanyol des de la Constitució de Cadis i la contestació des de la perifèria, especialment des de Catalunya. L'historiador entén que el propòsit de Fuster va ser realment el de canalitzar punts de vista que pogueren conciliar-se.

«ÉS MÉS SENZILL, ENCARA: DIGUEU-LI...»

Autor: FRANCES DE PAULA BURGUERA
Primera edició: 1991
Editorial: 3i4
Pàgines: 255

El també Premi Octubre, aprofita el títol del llibre de Guia per a exposar la seua pessimista visió sobre la qüestió nacional. Burguera lamenta la profunda espanyolitat amb què es manifesten els valencians. L'actual president de Valencians pel Canvi reconeix la dificultat de convertir els nacionalistes espanyols en nacionalistes valencians d'arrel catalana «perquè no pot ser d'una altra manera», afegí.

«EL PAÍS A L'EIX MEDITERRANI»

Autor: RAFAEL L. NINYOLES
Primera edició: 1992
Editorial: L'EIXAM
Pàgines: 120

Es tracta d'un intent d'aportar rigor científic al debat. «Si aquest paper naix no és sinó pel buit en la interpretació social que, al meu entendre, s'ha produït d'uns deu anys ençà [1992]», escriu el sociòleg. Ninyoles convida a considerar la identitat social valenciana també dins del marc de la construcció europea. L'autor considera que els interessos econòmics de valencians i catalans coincideixen dins d'aquest context.

«LA UTOPIA NECESSÀRIA»

Autor: TONI MOLLÀ
Primera edició: 1994
Editorial: BROMERA
Pàgines: 189

Amb una perspectiva temporal ben allunyada de la Transició però encara sense haver considerat la irrupció del PP en la Generalitat (el llibre es va escriure en 1993), Mollà llança un missatge optimista que apunta que «la nació ha d'esdevenir un projecte com a societat civil», dins d'un context de dissolució dels estats en el nou ordre europeu. L'autor reclama l'aportació de Fuster i recorda que l'assagista de Sueca no era dogmàtic.

«UN PAÍS POSSIBLE»

Autor: ADOLF BELTRAN
Primera edició: 1994
Editorial: L'EIXAM
Pàgines: 132

Beltran planteja la necessitat d'un «programa civil» com el del catalanisme, basat en la transversalitat, que impregne totes les esferes socials i polítiques, siga quin siga el posicionament d'aquestes. Entre els mínims d'aquest programa es troba el rebuig al provincialisme, la promoció de l'ús del valencià, l'aposta pel federalisme o la defensa de la unitat de la llengua «més enllà del nominalisme».

«SOBRE LA NACIÓ DELS VALENCIANS»

Autor: JOAN FRANCESC MIRA
Primera edició: 1997
Editorial: 3i4
Pàgines: 250

Una nova aportació de Mira després de «Crítica de la nació pura». Alguns, com ara Toni Cucarella, consideren que aquest llibre «va rebentar el moviment nacionalista». L'autor constata que el catalanisme valencià no ha tingut èxit políticament, però sí pel que fa a la reactivació d'una consciència. Mira creu que és hora d'obrir un nou cicle i proposa una «via valenciana» basada en els valors democràtics i la lleialtat al País Valencià.

JOSEP SOLVES. Autor de «El pensament nacionalista valencià»

«L'espantall anticatalanista és el 'millor' instrument»

E.O.
● **Ha estudiat a fons les propostes assagístiques sobre la qüestió valenciana, especialment des de Fuster fins l'actualitat.**

— **Fa la sensació que molta producció està feta des de les vísceres.**

— «La producció intel·lectual ha resultat molt eficaç per a moure consciències i crear ideologia. La discussió ha sigut rica i diversa. Però, des de la perspectiva sociològica, les aportacions no han sigut tan interessants. Hi ha poques dades i estudis.»

— **Es nota que els polítics han llegit aquests llibres?**

— «Segurament hi ha hagut una interacció entre polítics i autors. Els llibres són coherents amb la política de l'època. Cal reconèixer que textos com ara *Document 88* han tingut una certa transcendència en sectors del

PP, o que les idees de Toni Mollà han influït en el catalanisme i han encaminat l'evolució de partits com el Bloc.»

— **I els valencians en general els han llegit?**

— «El debat s'ha circumscribit a unes elits. No vull dir que la gent passe d'aquests temes. L'espantall anticatalanista és encara l'instrument que millor funciona electoralment. Això significa que hi ha una important sensibilitat per aquestes qüestions.»

— **Podem considerar l'acostament del Bloc i una escissió d'Unió Valenciana amb vista a les generals del 2004 un exemple de tercera via?**

— «Sí, però no va ser l'únic. També ho intentà Rafael Blasco. L'acostament és difícil perquè la discussió es manté sobre la unitat de la llengua, que senzillament s'accepta o es rebutja.»

Josep Solves és professor de Sociologia a la CH-CEU. / EL PUNT.

— **Tots els autors dels 70, els 80 i els 90 arranquen des de Fuster. No ha condicionat això massa el debat?**

— «Sí, encara que no és per culpa de Fuster, que va fer la primera sistematització d'un pensament que jo anomenaria pancatalanista. Ell va aportar una proposta política molt atractiva però excepcional al pensament nacionalista fins a aquell moment. Per contra Sanchis Guarner o Marqués van mantindre un posicionament més estrictament valencià.»

— **També hi hagué producció intel·lectual blavera. Creu que aquesta va ser víctima de l'espanyolisme?**

— «En 1975 es va tractar de recuperar el valencianisme tradicional enfront del pancatalanisme. Va ser una època en què els partits ho aprofitaven tot i la UCD va detectar la veta.»

Cada diumenge

EL PUNT

El setmanari del País Valencià

Quan la realitat supera la ficció...

En venda a totes les llibreries

Preu especial subscriptors d'El Punt
Tel. 902 22 10 10

Un recull històric totalment documentat que retrata les intimitats de la vida afectiva

de la família reial espanyola. Una vegada més, la realitat supera la ficció.

EL PUNT

Cossetània EDICIONS